

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โรคหลอดเลือดสมอง หรือ Stroke ซึ่งเป็นหนึ่งในโรคทางระบบประสาทนี้จัดว่าเป็นปัญหาทางสาธารณสุขที่สำคัญของโลก โดยเฉพาะในประเทศที่พัฒนาแล้วอย่างอเมริกาหรือประเทศแถบยุโรป พบว่าเป็นสาเหตุการตายเป็นอันดับ 3 รองจากโรคหัวใจและโรคมะเร็ง ในไทยโรคทางระบบประสาทเป็นโรคที่พบบ่อยเป็นอันดับ 4 ในผู้ป่วยที่รับไว้ในโรงพยาบาลต่างๆ ทั่วประเทศ (นิพนธ์ พวงวรินทร์, 2534) นอกจากนี้โรคหลอดเลือดสมองยังเป็นโรคที่พบบ่อยในประชากรผู้สูงอายุ และทำให้สูญเสียทรัพยากรทางเศรษฐกิจและทรัพยากรบุคคลอย่างมาก ยกตัวอย่างในประเทศอเมริกาสูญเสียมูลค่าทางเศรษฐกิจ ทั้ง economic cost , direct cost และ indirect cost รวมกันถึง 7,365 ล้านดอลลาร์ต่อปี (อ้างในนิพนธ์ พวงวรินทร์, 2534) จากการศึกษาของคณะแพทยศาสตร์ ศิริราชพยาบาล เมื่อ พ.ศ. 2526 พบว่าความชุกของโรคหลอดเลือดสมองในไทยใกล้เคียงกับค่าตัวเลขของประเทศต่างๆ ทั่วโลก โดยจากสถิติจำนวนผู้ป่วยแยกตามสาเหตุการป่วยทั้งประเทศรายภาค (ยกเว้น กรุงเทพฯ) ของกระทรวงสาธารณสุข ปี พ.ศ. 2545 พบว่ามีผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองถึง 21,288 คน จากจำนวนผู้ป่วยทั้งประเทศ 76,931 คน คิดเป็นร้อยละ 27.67 ซึ่งสูงเป็นอันดับหนึ่ง สถิติจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดเชียงใหม่ในจังหวัดเชียงใหม่ปี 2546 จำแนกตามกลุ่มโรคตามรหัส ICD 10 มีผู้ป่วยโรคนี้ จำนวน 179 คน และจากสถิติผู้สูงอายุที่มา รับบริการที่แผนกบำบัด โรงพยาบาลแมคเคนปี 2546 เป็นผู้ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมองจำนวน 76 คน จากการคาดการณ์ประชากรของประเทศไทยปีจนถึงพ.ศ. 2553 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติโดยใช้ข้อมูลจากสำมะโนประชากร ในอนาคตจำนวนและสัดส่วนผู้สูงอายุของไทยจะมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จากปี พ.ศ. 2543 มี 5.7 ล้านคนจะเพิ่มเป็น 7.6 ล้านคนในปี 2553 และข้อมูลจาก Asian Population Studies Series คาดการณ์ประชากรผู้สูงอายุของไทยไว้ว่า มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นตั้งแต่ช่วงปี ค.ศ. 1995-2050 ประมาณหนึ่งเท่าตัว ซึ่งสอดคล้องกับการคาดการณ์จำนวนผู้สูงของโลกจากปี ค.ศ. 1995 จำนวนของผู้สูงอายุหญิงและชาย ร้อยละ 10.6 และ 8.4 เมื่อถึงปี ค.ศ. 2050 ร้อยละของผู้สูงอายุหญิงและชายจะเพิ่มเป็นร้อยละ 21.4 และ 18.6 ตามลำดับ (นพวรรณ จงวัฒนา, 2542)

ผู้สูงอายุที่มีความเสื่อมของสุขภาพตามวัยอยู่แล้ว เมื่อป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมอง นับเป็นภาวะวิกฤตของชีวิต เนื่องจากโรคนี้นำให้เกิดความพิการ ทูพพลภาพ ในลักษณะของ อัมพาตครึ่งซีก มีอาการอ่อนแรงของร่างกายด้านที่เป็นอัมพาต ส่งผลให้มีปัญหาด้านการเคลื่อนไหว การรับรู้ การรับความรู้สึก การสื่อสาร ทักษะทางด้านสติปัญญา และปัญหาทางด้านอารมณ์และ พฤติกรรม ซึ่งพฤติกรรม อารมณ์ สังคมเปลี่ยนแปลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย (มยุรี เพชรอักษร, 2532) เมื่อผู้สูงอายุต้องเผชิญความทุกข์ทรมานจากการเปลี่ยนแปลงของภาวะ สุขภาพด้านต่างๆเหล่านี้ล้วนทำให้ความหวังในชีวิตและความรู้สึกมีคุณค่าในตนเองลดลง ซึ่งส่งผล กระทบต่อภาวะสุขภาพจิตวิญญาณตามไปด้วย จะเห็นได้ว่าการที่ผู้สูงอายุป่วยด้วยโรคหลอดเลือด สมองอาจจะเป็นภาวะที่คุกคามต่อภาวะสุขภาพมิติต่างๆทั้ง 4 มิติ คือ กาย จิต สังคมและจิตวิญญาณ การศึกษาเกี่ยวกับผู้ป่วยด้วยโรคหลอดเลือดสมอง ปัจจุบันมีการศึกษาวิจัยด้านต่างๆอย่าง แพร่หลาย โดยเฉพาะศึกษาเกี่ยวกับผลการรักษาโรคด้วยวิธีการเทคโนโลยีต่างๆ การศึกษาที่เกี่ยวกับ ภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุที่เป็นโรคหลอดเลือดสมอง เช่น ปราณี มิ่งขวัญ (2541) ได้ทำการศึกษา เกี่ยวกับความเครียด และการเผชิญความเครียดในผู้ป่วยผู้สูงอายุโรคหลอดเลือดสมอง พบว่า โรคหลอดเลือดสมองก่อให้เกิดความเครียดได้ในระดับปานกลางและเมื่อเกิดความเครียดขึ้น ผู้ป่วย ผู้สูงอายุก็จะมีอาการเผชิญความเครียดแบบต่างๆ แตกต่างกันไปโดยแบบที่ใช้มากที่สุด คือ การจัดการ กับปัญหา และมีการศึกษาของสุนิตรา จตุพรพิพัฒน์ (2543) ซึ่งศึกษา การพึ่งพาอัตมโนทัศน์และ ความพึงพอใจในชีวิตของผู้ป่วยผู้สูงอายุโรคหลอดเลือดสมอง พบว่าการพึ่งพามีความสัมพันธ์ทาง ลบกับอัตมโนทัศน์ความพึงพอใจในชีวิต และอัตมโนทัศน์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความพึง พอใจในชีวิต โดยผู้ป่วยผู้สูงอายุโรคหลอดเลือดสมองที่พึ่งพาผู้อื่นน้อยจะมีอัตมโนทัศน์คือ มี ความเชื่อและความรู้สึกที่มีต่อตนเองในด้านร่างกายไปในทางบวก และจะมีความพึงพอใจในชีวิตอยู่ ในระดับสูง

สถาบันแมคเคนเพื่อการฟื้นฟูสภาพเป็นสถานที่ให้บริการสุขภาพที่มีการบริการสุขภาพ แก่ผู้ป่วยผู้พิการทั่วไปตามโครงการหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า มีแผนกบำบัดโรงพยาบาลแมคเคน ที่ทำการรักษาและฟื้นฟูสภาพและบริการอื่นที่เกี่ยวข้องสำหรับผู้ป่วยผู้พิการโดยเฉพาะ ให้การ บริการแก่ผู้ป่วยทั้งผู้ป่วยนอกและผู้ป่วยในโรงพยาบาล และให้บริการแก่ผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ใน หมู่บ้านบูรพานิเวศน์ซึ่งเป็นรูปแบบของสถานรับเลี้ยงผู้สูงอายุ ซึ่งอยู่ในสถาบันแมคเคนด้วย จาก ทะเบียนประวัติของผู้มารับบริการ ผู้สูงอายุที่มารับบริการโดยเฉพาะโรคทางระบบประสาทส่วน ใหญ่มักเป็นโรคหลอดเลือดสมอง และอายุของผู้ที่เข้ามาใช้บริการรายใหม่ก็มีแนวโน้มลดลงเรื่อยๆ โดยปัจจุบันพบผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองที่มารับบริการตั้งแต่อายุ 35 ปีขึ้นไป

จากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยเกี่ยวกับสุขภาพของผู้สูงอายุโรคหลอดเลือดสมองใน ปัจจุบันถึงแม้ว่าจะมีการศึกษาวิจัยต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุผู้ป่วยโรคหลอดเลือดสมองอยู่มาก แต่

การศึกษาส่วนใหญ่มักเป็นศึกษาเกี่ยวกับผลการรักษาโรคด้วยวิธีการ เทคโนโลยีต่างๆ ความสนใจในการศึกษาเกี่ยวกับภาวะสุขภาพของผู้ที่เป็นโรคหลอดเลือดสมองและการศึกษาในกลุ่มสูงอายุยังมีไม่มากนัก นอกจากนี้ยังไม่พบว่ามีการศึกษาใดที่และความสัมพันธ์ของสุขภาพในด้านต่างๆ ของผู้สูงอายุที่เป็นโรคหลอดเลือดสมอง และจากโครงสร้างของสังคมไทยที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากขึ้น และมีแนวโน้มจะเป็นสังคมของผู้สูงอายุในอีก 20 ปีข้างหน้า ความสำคัญของภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุโรคหลอดเลือดสมองและความสำคัญโรคหลอดเลือดสมอง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาถึงภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุที่เป็นโรคหลอดเลือดสมอง โดยใช้วิธีการศึกษาวิจัยเชิงพรรณนาเพื่ออธิบายถึง ความสัมพันธ์ของสุขภาพในด้านต่างๆของผู้สูงอายุที่เป็นโรคหลอดเลือดสมอง โดยทำการศึกษาในผู้สูงอายุโรคหลอดเลือดสมอง ที่มารับบริการที่แผนกบำบัด โรงพยาบาลแมคเคน และที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านบูรพานิเวศน์ สถาบันแมคเคนเพื่อการฟื้นฟูสภาพ จังหวัดเชียงใหม่

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาภาวะสุขภาพของผู้สูงอายุโรคหลอดเลือดสมอง
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของภาวะสุขภาพมิติต่างๆของผู้สูงอายุโรคหลอดเลือดสมอง

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้ ศึกษาเกี่ยวกับภาวะสุขภาพความสัมพันธ์ของภาวะสุขภาพมิติต่างๆ เฉพาะผู้สูงอายุโรคหลอดเลือดสมอง จำนวน 10 คน ที่เคยมารับบริการที่แผนกบำบัด โรงพยาบาลแมคเคน สถาบันแมคเคนเพื่อการฟื้นฟูสภาพ ระยะเวลาทำการศึกษา ตั้งแต่ 1 ตุลาคม 2547 – 30 เมษายน 2548

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ภาวะสุขภาพ หมายถึง ความเป็นสุขที่ครบถ้วนสมบูรณ์ทั้ง 4 มิติ คือ กาย จิต สังคมและจิตวิญญาณ

ภาวะสุขภาพทางกาย หมายถึง การปราศจากโรคและความทุพพลภาพ อวัยวะและระบบต่างๆของร่างกายสามารถทำงานได้ปกติ

ภาวะสุขภาพทางจิต หมายถึง การความสามารถปรับตัวให้มีความสุข สบายใจ ไม่มี ความทุกข์

ภาวะสุขภาพทางสังคม หมายถึง การได้รับความเป็นธรรมและการอยู่ร่วมกันด้วยดี
ของกลุ่มคนในขนาดและลักษณะต่างๆ

ภาวะสุขภาพทางจิตวิญญาณ หมายถึง ความรัก การดูแลเอาใจใส่ ความเชื่อ การรับรู้
คุณค่าของตนเอง ความหมายและเป้าหมายในชีวิต

ผู้สูงอายุโรคหลอดเลือดสมอง หมายถึง บุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไปและได้รับการ
ตรวจวินิจฉัยจากแพทย์แผนปัจจุบันว่าเป็นโรคหลอดเลือดสมองจาก การอุดตัน (Cerebral
Embolism), การแตก (Cerebral Hemorrhage) หรือ การตีบ (Cerebral Thrombosis)

ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา

1. เป็นแนวทางสำหรับเจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่ทำงานด้านส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ เพื่อ
พัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุที่เป็นโรคหลอดเลือดสมอง
2. เป็นแนวทางในการพัฒนาการทำงานด้านการฟื้นฟูสภาพในผู้สูงอายุที่เป็นโรคหลอดเลือด
สมอง